

Elävä museo

Mitä ihmettä?

Elävöitys on harrastus, jonka pyrkimyksenä on tuoda harrastajaa kiinnostava historiallinen aikakausi ja aihe jollakin tavalla eläväksi, itselle tai yleisölle. Toiminta voi olla mitä tahansa keskiaikaisesta kuorolaulusta tai painista jatkosodan aikaisen tykkiryhmän tai vaikkapa 1800-lukulaisten porvarien elämään. Harrastus voi sisältää teatterillisiä tai jopa live-roolipeleihin kallistuvia elementtejä, riippuen eri ryhmien kiinnostuksen painotuksista. Harrastus voi mennä myös nimellä living history. Meni harrastus millä nimellä tahansa, ovat elävöittäjät yksi museoalan vahvimpia liittolaisia yleisön kiinnostuksen herättämisessä.

Erilaiset tavat elävöittää

Tapoja tuoda historiaa eläväksi lienee yhtä monta kuin harrastajia. Mutta museokontekstissa voisi tuoda erityisesti kolme eri tapaa esille. Yksi on se että elävöittäjät ovat paikalla, pukeutuneina aikakautisiin asuihin ja tehden aikakautisia asioita. Kyse on silloin esimerkiksi erilaisista työnäytöksistä. Harrastajat esiintyvät tällöin usein omina itsenään ilman rooleja, kommunikoiden yleisön kanssa vapaasti. Tanskan Middelaldercentret on tätä hyödyntävä ns. elävä museo ja yksi maineikkaimmista tällaista toimintaa harjoittavista paikoista. Paikka tarjoaa elävöittäjille niin majoituksen, ylläpidon, sekä myös välineresursseja. Yleisön ollessa paikalla, ovat harrastajat kuitenkin täysin täysin eläytyneet aikakauteen. Tällainen täysivaltainen toiminta on kuitenkin suhteellisen harvinaista. Toinen käytetty metodi on muuten edellisen kaltainen, mutta suoraa kontaktia yleisön ja elävöittäjien välillä ei ole. Elävöittäjät ovat ns. sisällä valitussa roolissaan, oppaan yleensä toimiessa kontaktipintana heidän välillään. Kolmas elävöittämisen muoto on harvinaisempi, nimittäin tutkimuksellinen yhteistyö. Esimerkkinä voisi mainita juuri valmistuneessa projektista, jossa keskiajan käsitöitä harrastavat henkilöt ovat tehneet yhteistyössä kansallismuseon kanssa erittäin tarkan uudennoksen Maskusta löytyneestä keskiaikaisesta alttarivaatteesta. Ryhmän jäsenenä on ollut myös eri alojen tutkijoita, joten lopputuloksena on syntynyt uudennoksen lisäksi myös uutta tutkimusta ja kiinnostavia tuloksia. Esittelemäni jako on kuitenkin enemmän vain työkalu asian hahmottamiseen. Yhteistyömuotoja lienee lukuisia mitä en ole tullut ajatelleeksi tai mistä en

edes tiedä.

Miten

Mutta minkälaisen kosketuspinta elävöittäjän ja yleisön jäsenen välillä on? Joko he itse ovat kosketuspinta, tai sitten asiaa hoitaa opas. He voivat myös toimia yhteistyössä. Henkilökohtaisesti olen sitä mieltä, että selkeä määritelmä siinä, miten tapahtuman aikana toimitaan, on avainasemassa, samoin vahva kommunikaatio oppaiden ja muiden vastaavien toimijoiden kanssa ennen yleisön saapumista. Yli kymmenen vuoden yleisönedessäelävöittämisurani aikana olen havainnut, että pienikin ennakkokeskustelu tekee ihmeitä. Jo viisi minuuttia tekee paljon.

Mikäli asiat hoidetaan molempien osapuolien osalta hyvin, ovat kaikki tyytyväisiä. Museo saa käytännössä ilmaista/ruokakuluilla pedagogista materiaalia paikalle ja elävöittäjät ovat vain iloisia ja tyytyväisiä saadessaan tehdä heille rakkaita asioita. Oli se sitten jonkin asian uudennos, tai "vain" harrastaminen historiallisissa puitteissa.

Maskun intarsiatyön uudennos on ollut erittäin hyvä esimerkki onnistuneesta yhteistyöstä. Tekijät ovat kiitelleet molemminpuolista arvostusta ja hyvää yhteistyötä. Kansallismuseo ymmärsi, että elävöittäjillä on aitoa asiantuntemusta ja (he) uskalsivat tehdä heidän kanssaan syvempää yhteistyötä, minkä lopputulos on ollut hyvinkin paljon medialta huomiota saanut projekti, jonka PR-arvo on epäilemättä ollut mittaamaton.

Kuinka?

Elävöittäjien käyttäminen vaatii aktiivisuutta myös museolta. Vaikuttaa, että Suomessa ensimmäinen yhteistyökontakti on tähän mennessä usein tullut elävöittäjiltä. Eikä mikään ihme, eihän museo voi tietää tällaisten ryhmien olemassaolosta ja yhteistyöhalusta. Onkin tärkeää, että asiasta kiinnostuneet ryhmät markkinoivat itseään museoille. Tässä vaiheessa nousee ensimmäinen kysymys, minkälainen ryhmä on kyseessä? Mikä on heidän tarkkuustasonsa historiallisessa esityksessään? Elävöittäjiä on moneksi ja eri ryhmät keskittyvät eri asioihin. Elävöittäjät eivät ole mikään automaatti, joka toimii jonkinlaisena kollektiivimielenä. Eri ryhmiin kannattaa erikseen luoda suhteet ja välittää kutsu heille kaikille erikseen. Elävöittäjät kuuluvat usein useisiin eri ryhmiin, eivätkä tällaiset kutsut automaattisesti kulje ryhmärajojen yli. Problematiikkakuution toisella laidalla on taas yleisö. Yleisön kiinnostuksen ristiaalokkoa on vaikea ennakoida. Usein jo pelkkä ikäjakaman heilahdus ryhmässä voi muuttaa sitä mikä kiinnostaa. Joten välttämättä jokaista ryhmää ei kiinnosta

pätevä käsityöläinen tai tanssiesitys, vaikka heidän taitotasonsa olisi astronominen.

Yksi asia kuitenkin oman kokemuksen mukaan jaksaa kiehtoa kaikkia lapsesta mummoon: Haarniskoidut miehet. Olemme usein ryhmässämme vitsailleet että kun raskaitten haarniskoitu jäsenemme kertoo yleisölle varustuksestaan, voisimme sytyttää tulipalon toisessa päässä salia, eikä kukaan huomaisi mitään, ennen kuin olisi itse tulella. (tämä on toki vastuuton ajatus. Kukaan elävöittäjä ei kannata tulipaloja. Missään.) Vaikka harrastajat taipuvat mitä moninaisempiin rooleihin ja toimiin, vaikuttaa suuren yleisön suurin kiinnostus helposti olevan sotavälineistö ja erilaiset taistelunäytökset. Miten tuoda muita historiallisen elämän aspekteja paremmin ja kiinnostavasti esiin, onkin pohdintaketju, mistä voisi kirjoittaa oman artikkelinsa.

Avainajatuksena kuitenkin on, että elävöittäjät eivät ole joukko hassahtanutta ilmaistyoivoimaa, joka tulee paikalle tekemään mitä tahansa ilmaistytöitä hassuissa vaatteissaan, vaan heillä on yleensä takanaan paljon tietoa ja taitoa. Toki museon pitää vaatia heiltä laatua, se on loppujen lopuksi niin museon kuin harrastajan etu, kuin myös oikeus. Laittavathan he molemmat maineensa peliin tekemällä yhteistyötä. Molemmille osapuolille on ensisijaisen tärkeää ymmärtää, että heidän velvollisuutensa on tuottaa tarkkaa ja luotettavaa tietoa, eikä siitä voi tinkiä. Se vahingoittaisi kaikkien osapuolten mainetta. Voisiko olla, että museoiden kannattaisi esimerkiksi harkita muualla maailmassa usein käytettyä tapaa, jossa ne maksavat osan matkakuluista hyväksi havaituille isompaan tapahtumaan kauempaa tuleville elävöittäjille?

Maailmalla

Muualla maailmassa tämän kaltainen toiminta on yleisempää. Ympäri Eurooppaa järjestetään erilaisia suurten taistelujen uudelleenelävöityksiä, kuten esimerkiksi Battle Of Wisby Gotlannissa. Euroopassa taas löytyy eläviä museoita, kuten juuri edellä mainittu Middelaldercentret Tanskassa. Tutkimukseen suuntautuvana esimerkkinä voidaan mainita vaikkapa Guedelonin linnaprojekti Ranskassa, missä on jo pitkään rakennettu aikakautisin metodein keskiaikaista linnaa. Suomessa taas museot ovat heräilemässä yhteistyöhön. Esimerkiksi Turun Linnalla voi usein nähdä keskiajan elävöittäjiä. Tutkimuksellisempaa perinnettä voisi nähdä edustavan myös Pukkisaaren rautakautinen kauppakylä Helsingissä.

Kirjoittaja pukeutuisi joka päivä haarniskaan, jos saisi siitä palkkaa.

Kirjoittaja haluaa kiittää Piia Lempiäistä sekä Elina Sojosta lisätiedoista sekä kokemusten jakamisesta.

Mahdolliset virheet ovat puhtaasti minun.